

NORGES HØYESTERETT

K J E N N E L S E

avsagt 31. mars 2020 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Kristin Normann
dommer Wenche Elizabeth Arntzen
dommer Kine Steinsvik

HR-2020-710-A, (sak nr. 19-166502STR-HRET)
Anke over Gulating lagmannsretts kjennelse 18. oktober 2019

Osprey (PD357) Limited

(advokat Tor Henning Rustan Knudsen)

mot

Påtalemyndigheten

(førstestatsadvokat Lars Fause
statsadvokat Tore Kulstad)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Arntzen**: Saken gjelder verdiinnndragning hos eier av et fiskefartøy. Spørsmålet er om det er et vilkår for å reise inndragningssak mot eieren at det er tatt gyldig beslag i fartøyet, eventuelt stilt sikkerhet, jf. straffeloven § 74 første ledd.
- (2) Onsdag 25. april 2018 ble fiskefartøyet Henk Senior, som er registrert i Storbritannia, stanset av Kystvakten på grunn av mistanke om brudd på norsk fiskerilovgivning. Fartøyet ble oppbragt til havnen i Egersund, jf. kystvaktloven § 25, hvor det ankom fredag 27. april 2018. Lørdag 28. april 2018 traff påtalemyndigheten i Sør-Vest politidistrikt «[b]eslutning om heftelse» for 600 000 kroner i fartøyet. I e-post 30. april 2018 tilbød rederiet, Osprey (PD357) Limited, sikkerhetsstillelse ved deponering av beløpet på klientkontoen til rederiets norske advokatforbindelse mot frigivelse av fartøyet. Påtalemyndigheten svarte med å stille vilkår om bankgaranti fra en norsk bank. Rederiet krevde deretter umiddelbar frigivelse av fartøyet under henvisning til at det bare er retten som har kompetanse til å beslutte hefte i medhold av kystvaktloven § 35. I ny «[b]eslutning om heftelse» 2. mai 2018 reduserte påtalemyndigheten beløpet til 450 000 kroner uten å kommentere kompetansespørsmålet. Osprey (PD357) Limited besørget sikkerhet i form av bankgaranti samme dag, og fartøyet ble frigitt. Noen rettslig avgjørelse om hefte etter kystvaktloven § 35 ble ikke truffet, jf. tredje ledd om sikkerhet som alternativ til hefte. Partene er enige om at påtalemyndighetens to beslutninger om hefte var ugyldige.
- (3) Påtalemyndigheten utferdiget 14. mars 2019 inndragningsforelegg mot rederiet på 200 000 kroner for flere brudd på lov 17. desember 1976 nr. 91 om Norges økonomiske sone (heretter soneloven) begått av kapteinen på fartøyet. Rederiet vedtok ikke forelegget, og saken ble oversendt tingretten for avholdelse av hovedforhandling.
- (4) Rederiet påsto saken avvist under henvisning til at søksmålsbetingelsene i straffeloven § 74 første ledd ikke var oppfylt. Jæren tingrett avholdt muntlig forhandling til behandling av spørsmålet om avvising, og avsa 28. juni 2019 beslutning med slik slutning:

«**Sak 19-044652MED-JARE fremmes til behandling.**»
- (5) Osprey (PD357) Limited anket til Gulating lagmannsrett, som etter muntlig forhandling, avsa kjennelse 18. oktober 2019 med slik slutning:

«**Anken forkastes.**»
- (6) Rederiet har anket kjennelsen til Høyesterett på grunnlag av uriktig lovtolkning. Ved beslutning 22. november 2019 overførte Høyesteretts ankeutvalg behandlingen av saken til Høyesterett i avdeling, jf. domstolloven § 5 første ledd andre punktum.
- (7) *Osprey (PD357) Limited* har i hovedsak gjort gjeldende:
- (8) Straffeloven § 74 er en prosessuell regel om når tredjepersoner, det vil si andre enn lovbrøyteren, kan gjøres til part i en inndragningssak. Bestemmelsens første ledd må tolkes på samme måte som den tilsvarende bestemmelsen i andre ledd. Inndragningssak kan følgelig bare reises mot eieren dersom det foreligger en gyldig beslutning om beslag. Dette følger både av ordlyden i første ledd, og av sammenhengen med den tilsvarende begrepsbruken i andre ledd. Andre ledd, som viderefører straffeloven 1902 § 37 c,

oppstiller et krav om gyldig beslag som vilkår for å reise inndragningssak mot andre enn eieren. Det er på det rene at rederiets fartøy, som sikkerhetsstillelsen førte til frigivelse av, ikke har vært gjenstand for lovlig beslag i form av hefte etter kystvaktloven § 35. Saken skal derfor avvises.

- (9) Osprey (PD357) Limited har lagt ned slik påstand:

«1. Gulating lagmannsretts kjennelse av 18. oktober 2019 oppheves.»

- (10) *Påtalemyndigheten* har i hovedsak gjort gjeldende:

- (11) Etter straffeloven § 74 andre ledd er det et vilkår for at inndragningssak kan reises mot andre enn eieren, at det foreligger et gyldig beslag av tingen, alternativt at tingen mot sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag. Det er enighet om at hefte etter kystvaktloven § 35 må likestilles med beslag etter denne bestemmelsen.

- (12) Meningen med § 74 første ledd er å lovfeste det grunnleggende prosessuelle prinsippet om at eieren må gjøres til part i inndragningssaken, jf. Rt-1916-695. Det er ingen støtte i lovforarbeidene eller andre rettskilder for at det gjennom lovfesting av dette prinsippet i straffeloven 2005 også var ment å oppstille et vilkår om gyldig beslag når inndragningssaken reises mot eieren. En frivillig sikkerhetsstillelse som i saken her, kan uansett tre i stedet for beslag eller hefte.

- (13) *Påtalemyndigheten* har lagt ned slik påstand:

«Anken forkastes.»

Mitt syn på saken

- (14) Saken gjelder en videre anke over tingrettens beslutning om å fremme inndragningssaken mot rederiet. Høyesteretts kompetanse er da begrenset til å prøve lagmannsrettens lovtolkning, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd nummer 3.

- (15) Inndragningsforelegget er rettet mot rederiet Osprey (PD357) Limited. Det er hjemlet i soneloven § 9, som lyder slik:

«Ved overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov kan inndras fartøy som er brukt ved overtredelsen, og tilbehør, fangst og redskap som er om bord, uansett hvem som er eier. I stedet for tingen kan verdien helt eller delvis inndras hos den skyldige eller hos den han har handlet på vegne av, eller hos eieren. Det kan bestemmes at panterrett og andre rettigheter i ting som inndras helt eller delvis faller bort. Bestemmelsene i straffelovens § 74 får tilsvarende anvendelse. Når lovlig eller ulovlig fangst er blandet sammen, kan hele fangsten inndras.»

- (16) Bestemmelsens første og siste punktum gir hjemmel til å inndra gjenstander (gjenstandsinnndragning), mens andre punktum gir hjemmel til å inndra verdien av gjenstander (verdiinnndragning). Reglene svarer et stykke på vei til inndragningsbestemmelsene i straffeloven §§ 67 og 69. Reguleringen av hvem inndragning kan skje overfor – «hos» – har sin parallell i straffeloven § 71. Disse materielle inndragningsbestemmelsene oppstiller ikke noe krav om forutgående beslag eller sikkerhetsstillelse. Det aktuelle alternativet i vår sak er verdiinnndragning «hos eieren».

- (17) Gjennom henvisningen til straffeloven § 74 inneholder soneloven § 9 også en prosessuell regel om partsforholdet i inndragningssaker. Paragraf 74 første og andre ledd, som er sentrale for tolkningsspørsmålet i saken her, lyder slik:
- «Kreves inndragning av beslaglagt utbytte, jf. §§ 67 og 68, eller ting, jf. §§ 69 og 70, som ikke tilhører lovbrøyteren, reises kravet mot eieren eller rettighetshaveren. Det samme gjelder når det kreves inndragning av verdien av ting som er beslaglagt, eller som mot sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag.**
- Er eieren eller rettighetshaveren ukjent eller uten kjent oppholdssted i Norge, kan inndragning foretas i sak mot lovbrøyteren eller den som var besitter ved beslaget, såfremt det finnes rimelig av hensyn til eieren. Det samme gjelder når det kreves inndragning av verdien av en ting som er beslaglagt, eller som mot sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag. Eieren skal så vidt mulig gis varsel om saken.»**
- (18) Første ledd oppstiller hovedregelen om at eieren eller rettighetshaveren (heretter forkortet til «eieren») må gjøres til part i inndragningssaken, mens andre ledd hjemler unntak fra dette. Både første og andre ledd forutsetter at det er tatt beslag i tingen, eller at den på grunn av sikkerhetsstillelse er fritatt for beslag. Det er ikke tvilsomt at det etter andre ledd er et vilkår for å reise inndragningssak mot andre enn eieren at det er tatt gyldig beslag i tingen, alternativt at det er stilt sikkerhet som beskrevet, jf. eksempelvis Rt-2002-1271 side 1274 om den tilsvarende bestemmelsen i straffeloven 1902 § 37 c. Jeg er enig med partene i at hefte etter kystvaktloven § 35 i denne sammenheng må likestilles med beslag.
- (19) Spørsmålet er om «beslagsvilkåret» i § 74 andre ledd gjelder tilsvarende etter første ledd, slik at også adgangen til å reise inndragningssak mot eieren krever forutgående beslag eller sikkerhetsstillelse. I så fall vil kravet om beslag eller sikkerhetsstillelse i realiteten være en materiell regel.
- (20) Forsvarer har særlig anført at forutsetningen om beslag må tolkes likt i bestemmelsens første og andre ledd. Rent umiddelbart kan en slik tilnærming synes plausibel. Ved nærmere øyesyn sier imidlertid ikke første ledd mer enn at inndragningskrav *i situasjoner som der nevnt*, skal rettes mot eieren. Det fremgår ikke av ordlyden hva som gjelder ved gjenstandsinndragning der det ikke er tatt beslag, eller ved verdiinndragning der det verken er tatt beslag eller stilt sikkerhet som beskrevet i andre punktum.
- (21) Lest i sammenheng, fremstår andre ledd som et unntak fra hovedregelen i den situasjonen som er beskrevet i første ledd. Forstått på denne måten er beslagsforutsetningen i første ledd en situasjonsbeskrivelse, mens den i andre ledd er et rettslig vilkår for å fremme inndragningssak mot andre enn eieren.
- (22) Jeg kan altså ikke se at første ledd etter ordlyden gir en uttømmende beskrivelse av når det kan reises inndragningssak mot eieren.
- (23) Det finnes heller ikke støtte i andre rettskilder for at forutgående beslag – eventuelt sikkerhetsstillelse – er et rettslig vilkår for å reise inndragningssak mot eieren.
- (24) Hovedregelen i § 74 første ledd om at eieren må gjøres til part i inndragningssaken, ble lovfestet gjennom vedtakelsen av straffeloven 2005. Tidligere var dette et ulovfestet prinsipp forankret i prosesslovgivningens grunnsetning om at den hvis interesser saken gjelder, må gjøres til part. I Rt-1916-695 side 696–697 uttrykkes dette slik:

«Forsaavidt dette spørsmål angaar, finder jeg at maatte gi de ankendes forsvarere medhold i, at der ikke efter lov av 21 juli 1911, kfr. lov av 21 juni 1912, kan være adgang til at dømme skøitens eier til at taale dens inndragning uten efter en mot ham rettet saksbehandling i henhold til tiltalebeslutning mot ham, og efterat han er stevnt som part.

Er der i vor proces nogen grundsætning, som foruten at være sterkt grundet i umiddelbart indlysende retfærdighetskrav ogsaa er uttalt med en saadan bestemthet og almindelighet, at undtagelse ikke kan gjøres uten klar og tydelig, positiv hjemmel, saa er det den, som er uttalt i N.L. 1-4-1, hvor det siges, at 'ingen rettergang maa stedes mod nogen – – – uden den, hvis enten gods, ære eller liv det paagjælder, er lovligen dertil kaldet.' Sætningens gyldighet er ikke mindre sikker paa straffeprocesslovens omraade, fordi straffeprocessloven, som dog ellers lægger an paa at være uttømmende, forutsætter denne regel som saa selvsagt og paa forhaand given, at den har fundet det uforføndent positivt at uttale den.

Forutsætningen om nødvendigheten av at stevne den, mot hvem dom skal avsiges, fremgaar tydelig nok av en række bestemmelser i straffeprocessloven og gjælder selvfølgelig ikke mindre de saker, som uten at være straffesaker ifølge § 2 skal behandles efter straffeprocesslovens regler, end de saker, som angaar idømmelse av straf.»

(25) Det er verdt å merke seg at Høyesterett her tar utgangspunkt i det sivilprosessuelle prinsippet om hvem som må gjøres til part, for deretter å konstatere at det samme gjelder på straffeprosessens område, og «selvfølgelig» også saker som behandles etter straffeprosesslovens regler uten å være straffesaker. Høyesterett opphevet meddomsrettens inndragningsdom under henvisning til at eieren av det inndratte fartøyet ikke var stevnet som part.

(26) Denne kjennelsen sto sentralt da det ulovfestede prinsippet ble kodifisert i straffeloven 2005 § 74 første ledd. I Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 353 heter det:

«Den som inndragning foretas overfor, må som hovedregel gjøres til part i saken. Er inndragningskravet og straffekravet rettet mot samme person, blir vedkommende automatisk part også i inndragningssaken. Dersom inndragningen skal foretas overfor en annen person enn den siktede, må vedkommende etter lovgivning og sikker praksis gjøres til part, jf. Rt-1916-695. Unntaksvis kan det foretas inndragning uten at eieren gjøres til part i saken. Adgangen er i gjeldende straffelov regulert i § 37 c.»

(27) Straffeloven 1902 § 37 c, som ble innført ved lov 26. januar 1973 nr. 2, er videreført i straffeloven § 74 andre til fjerde ledd. I Straffelovrådets innstilling om inndragning av 11. mars 1970 er den foreslåtte unntaksbestemmelsen holdt opp mot det ulovfestede prinsippet omtalt i kjennelsen inntatt i Rt-1916-695. Etter en gjennomgang av kjennelsen heter det på side 41:

«For øvrig understreket HR at det er et grunnprinsipp i vår prosessordning, den sivile som den kriminelle, at ingen rettergang kan fremmes mot noen uten at vedkommende er lovlig varslet til denne, og at unntak fra dette grunnprinsipp måtte ha en klar og tydelig, positiv hjemmel.»

(28) Kildene viser at det var lovfestingen av *unntakshjemmelen* i § 74 andre til fjerde ledd som var det sentrale. Hovedregelen om at eieren må gjøres til part, er derimot utslag av et grunnleggende rettssikkerhetsprinsipp som ikke trenger hjemmel i lov.

(29) At det var unntakshjemmelen som var det sentrale, synes også å ha vært oppfatningen da henvisningen til «straffeloven § 37 c» i soneloven § 9 ble erstattet med «straffelovens § 74» i forbindelse med vedtakelsen av den nye straffeloven. I de spesielle merknadene til

denne endringen står det kort og godt at henvisningen til straffeloven § 37 c er erstattet med en henvisning til «den tilsvarende bestemmelsen i straffeloven 2005», jf. Ot.prp. 22 (2008–2009) side 492. Det er ingen holdepunkter for at det var meningen å skjærpe vilkårene for å reise inndragningssak mot eieren som en følge av at henvisningen til § 74 også omfatter første ledd.

- (30) Heller ikke i rettspraksis før eller etter vedtakelsen av straffeloven § 74 er det spor av et krav om forutgående beslag eller sikkerhetsstillelse for å fremme inndragningssak mot eieren, jf. eksempelvis Rt-2002-1063, Rt-2014-996 og HR-2017-930-A.
- (31) Jeg kan forøvrig ikke se hva som skulle være begrunnelsen for et slikt krav. En kobling mellom partsstatus og tvangsmiddelbruk ligger tvert imot utenfor formålene med de respektive regelsettene. Det vil dessuten være uheldig om adgangen til å reise inndragningssak i praksis skulle være avhengig av eierens nasjonalitet eller økonomi. I saker om hefte etter kystvaktloven § 35 vil for eksempel kravet til sikringsgrunn vanskeligere anses oppfylt overfor nordiske rederier enn overfor rederier fra andre land. En eiers mulighet til å stille sikkerhet vil også kunne variere.
- (32) Min konklusjon er etter dette at § 74 første ledd ikke skal tolkes som en uttømmende angivelse av i hvilke situasjoner det kan reises inndragningssak mot eieren. For å foreta inndragning overfor eieren må man altså enten stevne eieren, eller ha tilgang til tingen – eventuelt sikkerhetsstillelsen – i tråd med § 74 andre ledd følgende.
- (33) Det er da ikke nødvendig for meg å gå inn på forsvarers anførsel om at sikkerhetsstillelsen i saken her ikke er lovlig etablert fordi påtalemyndighetens beslutninger om hefte var ugyldige. Jeg begrenser meg til å peke på at eventuelle mangler ved en sikkerhetsstillelse bare har betydning for om påtalemyndighetens verdiinndragningskrav er sikret.
- (34) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

- (35) Dommer **Falkanger:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (36) Dommer **Normann:** Likeså.
- (37) Dommer **Steinsvik:** Likeså.
- (38) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(39) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.